

Hazine-i Evrak

ARŞİV VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
JOURNAL OF ARCHIVAL AND HISTORICAL RESEARCHES

2

Hazine-i Evrak

ARŞİV VE TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
JOURNAL OF ARCHIVAL AND HISTORICAL RESEARCHES

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı yayınıdır.
Her türlü yayın hakkı saklıdır.

*Published by Presidency of the Republic of Turkey Directorate of State Archives.
All Rights Reserved.*

İstanbul 2020

Hazine-i Evrak

Cilt: 2, Sayı: 2, 2020

ISSN 2687-6515 / e-ISSN 2687-6019

Sahibi / Owner

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı adına
On Behalf of Presidency of the Republic of Turkey Directorate of State Archives
Prof. Dr. Uğur ÜNAL

Yayın Yönetmenleri / Editorial Directors

Doç. Dr. Muhammet Ahmet TOKDEMİR
Cevat EKİCİ

Yazı İşleri Müdürü/ Editor in Chief

Ahmet ÖZKILINÇ

Editör / Editor

Mesut DEMİR

Editör Kurulu / Board of Editors

Mesut DEMİR
Mehmet Selim TEMEL
Kemal GURULKAN
Ubeydullah KISACIK (Türkçe Dil Editörü)
Hasan ER (İngilizce Dil Editörü)

Yayın Kurulu / Publishing Board

Prof. Dr. Uğur ÜNAL (Devlet Arşivleri Başkanlığı)
Prof. Dr. Güray KIRPIK (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Fuat ÖRENÇ (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Fatih RUKANCI (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Muhammet Ahmet TOKDEMİR (Devlet Arşivleri Başkanlığı)

Bilim ve Danışma Kurulu / Science and Advisory Board

Prof. Dr. Mahmut AK (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Dündar Ali KILIÇ (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Faisal AL-KANDERİ (Kuveyt Üniversitesi)
Prof. Dr. Hakan ANAMERİÇ (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Evangelia BALTA (Yunanistan)
Prof. Dr. Kemal BEYDİLLİ (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Arif BİLGİN (Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Töğay Seçkin BİRBUDAK (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. İdris BOSTAN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin ÇINAR (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Prof. Dr. Niyazi ÇİÇEK (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Yasemin DEMİRCAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Feridun M. EMECEN (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Çağrı ERHAN (Altınbaş Üniversitesi)
Prof. Dr. Suraiya FAROQHİ (İbn Haldun Üniversitesi)
Prof. Dr. Pal FODOR (Macar Araştırmaları Merkezi / Macaristan)
Prof. Dr. Muhammed HARB (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)
Prof. Dr. Necdet HAYTA (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet İPŞİRLİ (İstanbul Medipol Üniversitesi)
Prof. Dr. Taha Niyazi KARACA (Yozgat Bozok Üniversitesi)
Prof. Dr. Recep KARACAKAYA (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Osman KÖSE (Polis Akademisi)
Prof. Dr. Yılmaz KURT (Ankara Üniversitesi / Emekli)
Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. **Özgür KÜLCÜ** (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. **Muhittin MACİT** (Yazma Eserler Kurumu)
Prof. Dr. **Zekai METE** (Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. **Şahin MUSTAFAYEV** (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi)
Prof. Dr. **İlber ORTAYLI** (Mef Üniversitesi)
Prof. Dr. **Mehmet ÖZ** (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. **Abdülkadir ÖZCAN** (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)
Prof. Dr. **Neşe ÖZDEN** (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. **Fikret SARICAOĞLU** (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. **Yusuf SARINAY** (Tobb Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi)
Prof. Dr. **İlhan ŞAHİN** (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. **Hale ŞIVGIN** (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. **Fahrettin TIZLAK** (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. **Erkan TURAL** (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Prof. Dr. **Refik TURAN** (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. **İsmail TÜRKÖĞLU** (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)
Prof. Dr. **Selma YEL** (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. **Gültekin YILDIZ** (Milli Savunma Üniversitesi)
Doç. Dr. **Celil BOZKURT** (Düzce Üniversitesi)
Doç. Dr. **Hasan IŞIK** (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Doç. Dr. **Halil ÖZŞAVLI** (Şanlıurfa Milletvekili)
Doç. Dr. **Bahattin YALÇINKAYA** (Marmara Üniversitesi)
Dr. **Muhammed AKDOĞAN** (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)
Dr. **Nil BAYDAR** (Yazma Eserler Kurumu)
Dr. **Ersin DURMUŞ** (Devlet Arşivleri Başkanlığı)
Dr. **Mehmet GENÇ** (Marmara Üniversitesi)
Dr. **Ersin KIRCA** (Kocaeli Üniversitesi)
Dr. **Mehmet KORKMAZ** (Deniz Tarihi Arşivi)
Dr. **Fuad AL-ŞAMI** (Yemen Milli Arşivi)
Dr. **Yasin YILDIZ** (Milli Saraylar Başkanlığı)
Dr. **Coşkun YILMAZ** (İstanbul Kültür İl Müdürlüğü)
Murat BARDAKÇI (Cumhurbaşkanlığı Kültür Politikaları Kurulu)
Alparslan BAŞAR (Devlet Arşivleri Başkanlığı)
Sebahattin BAYRAM (Devlet Arşivleri Başkanlığı)
Azmi GÜLER (Devlet Arşivleri Başkanlığı)
Şakir GÜRSOY (Devlet Arşivleri Başkanlığı)
Nurullah İŞLER (Devlet Arşivleri Başkanlığı)
Serkan MENTEŞ (Cumhurbaşkanlığı Bilgi ve Belge Yönetimi Başkanlığı)
Muhammed SAFİ (Cumhurbaşkanlığı Arşiv Daire Başkanı)
Ahmet ŞAHİN (Devlet Arşivleri Başkanlığı)
Mehmet TAŞTAN (Devlet Arşivleri Başkanlığı)
Engin YÜRÜR (Büyükelçi-Dışişleri Bakanlığı Andlaşmalar Genel Müdürü)

Hakemler / Referees

Prof. Dr. **Bilgin AYDIN** (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Prof. Dr. **Yılmaz KARADENİZ** (Amasya Üniversitesi)
Doç. Dr. **Şefaattin DENİZ** (Kocaeli Üniversitesi)
Doç. Dr. **Bahattin YALÇINKAYA** (Marmara Üniversitesi)
Dr. **Serhan AFACAN** (Marmara Üniversitesi)
Dr. **Muhammed AKDOĞAN** (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)
Dr. **Mustafa Celil ALTUNTAŞ** (İstanbul Üniversitesi)
Dr. **Gürbüz ARSLAN** (Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi)
Dr. **Abdullah ÇAKMAK** (Afyon Kocatepe Üniversitesi)
Dr. **Fasih DİNÇ** (Mardin Artuklu Üniversitesi)

Dr. **Sungur DOĞANÇAY** (Dicle Üniversitesi)
Dr. **Kübra FETTAHOĞLU** (Kırklareli Üniversitesi)
Dr. **Merve KARAÇAY TÜRKAL** (Gümüşhane Üniversitesi)
Dr. **Ersin KIRCA** (Kocaeli Üniversitesi)
Dr. **Mehmet KORKMAZ** (Deniz Tarihi Arşivi)
Dr. **Hüseyin SARIKAYA** (İstanbul Üniversitesi)

Grafik Tasarım / Graphic Design Muhammed Nur ANBARLI / Vahdettin ATIK

Kapak: BOA, TŞH. 1406, Sultan Abdülmecid Tuğrası (1264)

Hazine-i Evrak Arşiv ve Tarih Araştırmaları yılda bir kez yayımlanan hakemli bir dergidir.
Dergide, yer alan makalelerin ilmî ve fikrî sorumluluğu yazarlarına aittir.

Hazine-i Evrak Journal of Archive and Historical Researches is a refereed journal published once a year.
The scientific and intellectual responsibility of the articles in the journal belongs to the authors.

İletişim / Contact

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
Osmanlı Arşivi Külliyesi
İmrahor Caddesi, Sadabad Mevkii, No: 33 Kâğıthane, İstanbul
Tel: 0 212 314 9423

dergi.hazineevrak@devletarsivleri.gov.tr
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hed>

İçindekiler / Table of Contents

ix

Sunuş / Foreword

xi

Editör'den / From the Editor

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES

3

Recep Karacakaya - İsmail Yücedağ

Birinci Dünya Savaşı'nın Son Yıllarında Millî Hazîne-i Evrâk Kurulması
Girişimlerinin *Tanin* Gazetesindeki Yansımaları (1917-1918)

*Attempts to Establish a National Archive in the Last Years of the First World War
and Its Reflections in the Tanin Newspaper (1917-1918)*

23

İlhan Gök

Diyarbakir Valisi Hüseyin Paşa-zade Sarı Mustafa Paşa'nın Hayatı ve Muhallefatı
The Life and Inheritance of Diyarbakir Governor Hüseyin Pasazade Sarı Mustafa Pasha

59

Bilal Altan

Osmanlı Devleti'nde Kelek Taşımacılığından Kesitler ve
Kelek Taşımacılığında Karşılaşılan Tehditler

*Sections From the Kelek Transportation in Ottoman State and
the Threats Encountered in Kelek Transportation*

81

Eralp Yaşar Azap

1820-1823 Osmanlı-İran Savaşında Ortaya Çıkan Salgın ve Bu Salgının Savaşa Etkisi
The Epidemic in the 1820-1823 Ottoman-Persian War and Its Effect on the War

95

Mustafa Tekbaş

Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Nasıra Şehri (1864-1917)
The Nazareth City in the Last Period of the Ottoman Empire (1864-1917)

113

Ruveyda Okumuş

II. Abdülhamid Devrinde Yıldızı Parlayan Bir Devlet Adamı:
Reşid Mümtaz Paşa (1856-1928)
*A Statesman in the Ascendant at the Reign of Abdulhamid II:
Reshid Mumtaz Pasha (1856-1928)*

141

Hassan Hazrati - Farideh Soleiman

İran Dışişleri Bakanlığı Arşiv Belgelerine Göre Atatürk Dönemi Türkiye'sinde
Harf ve Dil Devrimi (1925-1938)
*Ataturk's Alphabetical Reforms, According to Iran Ministry
of Foreign Affairs Documents (1925-1938)*

161

Mustafa Özsaray

Ahîliğin Nitelikleri ve
Fütüvvet Anlayışıyla İlgisi
Characteristics of Ahi Order and Its relation to the understanding of Futuwah

BİYOĞRAFI / BIOGRAPHY

181

Talip Mert

Tuğrakeş İsmail Hakkı Altunbezer'in Hayatı (1873-1946)

The Life of Tuğrakeş İsmail Hakkı Altunbezer (1873-1946)

KİTÂBİYAT / BOOK REVIEWS

199

Kemal Beydilli

Osmanlı-Rus Antlaşmaları 1700-1834

The Ottoman-Russian Treaties 1700-1834

TANITIM-DEĞERLENDİRME / PROMOTION-EVALUATION

213

Umut Soysal

Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi'nde Tasnifi Tamamlanan

Yeni Defterler Üzerine Bir Değerlendirme

“Yeni Defterler / Yeni Ufuklar”

*An Evaluation on the Classified New Registries in
the Ottoman Archives of the Directorate of State Archives*

“New Registries / New Horizons”

225

Hazine-i Evrak Arşiv ve Tarih Araştırmaları Dergisi Yayın İlkeleri

Hazine-i Evrak: Journal of Archive and Historical Researches Publication Guidelines

227

Hazine-i Evrak Arşiv ve Tarih Araştırmaları Dergisi Yazım Kuralları

Hazine-i Evrak: Journal of Archive and Historical Researches Writing Rules